

Zbirka mineralov, kamnin in rud na Oddelku za geologijo Naravoslovnotehniške fakultete Univerze v Ljubljani

Uroš Herlec

Zbirko je osnoval redni univerzitetni profesor Karel Hinterlechner leta 1920. V prvem študijskem letu 1919/20 povsem nove univerze v Ljubljani je bil prvi zaposleni in obenem snovalec ter predstojnik stolice (katedre) za mineralogijo in petrografijo na novoustanovljenem Mineraloško-Petrografskem inštitutu in Inštitutu za nauk o slojiščih (o nastanku rudišč), ki sta bila del Tehniške fakultete. Karel Hinterlechner je končal gimnazijo v Ljubljani. Na dunajski univerzi je študiral mineralogijo in petrografijo od leta 1894 do 1898 pri svetovno znanem profesorju Gustavu Tschemmaku. Predavanja iz drugih geoloških vsebin je poslušal pri drugem znanem profesorju, Edvardu Suessu, ki ga je navdušil tudi za druga področja geologije. Od leta 1898 je bil Hinterlechner asistent na nemški tehniški visoki šoli v Brnu. Že leta 1899 je bil promoviran za doktorja filozofije. Na Češkem je v letih od 1898 do 1899 kot sodelavec Cesarsko-kraljevega geološkega zavoda na Dunaju začel s terenskim delom za dva lista geološke karte v merilu 1 : 75.000, ki jih je dokončal kasneje. Čas od leta 1900 do konca prve svetovne vojne je preživel na geološkem zavodu na Dunaju ob obilici terenskega dela, največ na Češkem. V zadnjih vojnih letih je bil tudi njegov poddirektor, kar je bilo za geologa in Slovence na Dunaju nedvomno častivredno delovno mesto in veliko priznanje njegovim sposobnostim in dotedanjemu delu. Profesor Karel Hinterlechner je nedvomno idejni in izvedbeni oče univerzitetne zbirke mineralov, kamnin, rud in fosilov, saj je do leta 1932, ko je nenadoma umrl, pridobil za zbirko skoraj dve tretjini, to je 9140 od 14.213 do marca 2006 inventuriranih primerkov. Pridobil je tudi sredstva za izdelavo uglednih in še vedno najbolj uporabnih hrastovih vitrin, ki so bile izdelane v Ljubljani po načrtih vitrin podobne zbirke na univerzi v Pragi, ki jih je preskrbel ugledni profesor mineralogije tamkajšnje univerze in predsednik Češke akademije znanosti dr. Karel Vrbna. Profesor Hinterlechner se je očitno zavedal, da je prav primerjalna zbirka mineralov, rud in kamnin nujna osnova za kvaliteten študij geologije in rudarstva.

Nove vzorce za zbirko je profesor Hinterlechner pridobival na zelo različne načine. Bil je večkratni dekan Tehniške fakultete in šesti rektor Univerze v Ljubljani med letoma 1924 in 1925.

Dr. Karel Hinterlechner je ustanovil Zbirko mineralov, kamnin in rud, ki jo danes hrani Oddelke za geologijo Naravoslovnotehniške fakultete. Stenska fotografija na Oddelku za geologijo Naravoslovnotehniške fakultete. Neznani fotograf, reprodukcija: Miran Udovč

Opravljal je še vrsto drugih pomembnih funkcij. Za nakupe vzorcev – do konca leta 1932 jih je bilo kar 4710 – za to še danes najuglednejšo in najpopolnejšo slovensko študijsko sistematsko zbirko, je v tekmovanju s premnogimi finančnimi potrebami drugih fakultet uspel pridobiti znatna sredstva tudi takrat, ko je bila njegova fakulteta v tesnem finančnem primežu beograjskih oblasti. Poleg zbirke je pridobil tudi zavirljivo knjižnico in precej izobraževalne in raziskovalne opreme. Kaže, da je bil izjemno sposoben in na univerzi zelo ugleden in vpliven. Leta 1921 je na njegovo prošnjo ministrstvo za javna dela v Pragi izdalo državnim češkim in slovaškim rudnikom nalog za pripravo sistematičnih študijskih zbirk značilnih mineralov in rud iz najpomembnejših rudnikov in nahajališč prav za univerzitetno zbirko, kar je podprl tudi takratni v Pragi službujoči diplomat Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev in kasnejši minister v jugoslovanski vladi dr. Ivan Hribar, nekdanji ljubljanski župan. Veliko vzorcev so mu podarili ugledni stanovski prijatelji iz časa njegovega geološkega kartiranja na Češkem od leta 1898 do 1899, in iz časa, ki ga je preživel na Dunaju, ter kolegi geologi in rudarji iz nekdanje habsburške monarhije in takrat nove kraljevine Jugoslavije.

Vse večje sistematske strokovne zbirke (skupaj 2984 vzorcev) je profesor Hinterlechner kupil pri še danes svetovno znanem nemškem podjetju Franz Krantz v Bonnu. Za manjše vsote je pridobil tudi manjše zbirke zasebnikov iz raznih krajev takratne Jugoslavije in novih držav, ki so nastale na prostoru nekdanje monarhije. Sem sodijo: zbirka ravnatelja Kranjske hranilnice in predvojnega dunajskega dvornega svetnika M. Pirnata (567 vzorcev), v kateri so ob drugih še posebej lepi primerki iz češkega rudišča Příbram, zbirka I. del Cotta iz Brežic (778 vzorcev), polkovnika H. Hoernesa iz Lienza ob Donavi (280 vzorcev) ter T. Wippla iz Kirchendorfa ob reki Kremži (250 vzorcev), v kateri so bili tudi lepi fosili predvsem iz klasičnih čeških paleozojskih nahajališč, ki so zdaj del Paleontološke zbirke Oddelka za geologijo. Največji donator zbirke je bil profesor Hinterlechner sam, saj je podaril čez 400 vzorcev. Po številu donacij mu sledi vitez A. Schöppel (skupaj 372 vzorcev). Vse te manjše zbirke je Karel Hinterlechner glede na študijske potrebe sproti vključeval v glavne strokovne zbirke.

Zelo pomembne vzorce ob začetku nastajanja zbirke, ki podajajo pregled različnih tipov rud in izbor najlepših mineralov, sta podarili upravi litijskega rudnika Sitarjevec in Mežiških rudnikov. Takrat pridobljeni skupki litijskega cerusita so še vedno najlepši, kar jih imamo v Sloveniji, mežiškega wulfenita pa so nedvomno med najlepšimi. Karel Hinterlechner v svojem poročilu v zborniku ob 10-letnici Univerze v Ljubljani omenja, da so zelo pomemben del zbirke tudi darovi posameznikov in s posebnim priznanjem navaja darila svojih absolventov in slušateljev, ki so

Vitrina z vzorci mineralov iz litijskega rudišča Sitarjevec, med katerimi so tudi znameniti primerki cerusita.
Foto: Miran Udovč.

po končanem študiju strokovno in znanstveno delovali po vsem Balkanu ter drugod po svetu in z izjemnimi vzorci bogatili zbirko, obenem pa ohranjali stik, potrjevali stanovsko pripadnost in se z darovi simbolično zahvalili svoji *almi mater montanistiki*, ki jim je dajala znanje v letih študija. Ta način pridobivanja vzorcev je bil še do nedavnega zelo pomembna tradicija tudi po zaslugi vseh takratnih skrbnikov zbirke. Pomemben del vzorcev pa so že od samega začetka nabirali na študijskih ekskurzijah in na terenskih vajah ter pri raziskovalnem delu. Načrtno odvzete tipične vzorce rud in prikamnin je pridobil iz večine delujočih rudnikov in premogovnikov s področja nekdanje avstroogrške monarhije in Jugoslavije.

V okviru zbirke je osnoval devet osnovnih tematskih strokovnih zbirk. To so: **mineraloška sistematska zbirka**, **kemijska tehnološka zbirka**, **strokovna zbirka iz nauka o slojiščih** (veda o nastanku rudišč), **internacionalna petrografska zbirka**, **domača petrografsko-stratigrafska zbirka**, v kateri so bili takrat le vzorci iz Slovenije, danes pa so v njej tudi primerki s področja povojne Jugoslavije, **gradbeno-arhitektska zbirka**, **zbirka posameznih rudnikov**, tako iz Jugoslavije kakor tudi od drugod, in **dijaška študijska zbirka**, kar kaže na njegov poseben posluš na študentske potrebe. Paleontološka zbirka, ki

jo je tudi osnoval profesor Hinterlechner, pa so že v letu 1929 začeli uporabljati na Mineraloško-petrografskem inštitutu na takratni Filozofski fakulteti. Ta inštitut je šele po drugi svetovni vojni prešel v okvir Fakultete za naravoslovje in tehnologijo in se združil s katedrami nekdanje Tehniške fakultete v Oddelek za geologijo. Za zbirko mineralov nekdanjega Instituta za mineralogijo in petrografijo na Filozofski fakulteti, ki jo je nasledila Katedra za geologijo in paleontologijo, se je v začetku osemdesetih let izgubila vsaka sled.

Zbirko so po smrti Hinterlechnerja zgledno varovali in dopolnjevali v naslednjih obdobjih pater Janez Žurga, profesor Vasilij Nikitin in profesor Jože Duhovnik s sodelavci profesorjem Dušanom Kuščerjem. Dragico Strmole, Cirilom Gantarjem in drugimi. Zelo pomemben del zbirke so vzorci, ki jih je v času svojih raziskovanj jugoslovanskih in slovenskih rudišč zbral priljubljeni in spoštovani zaslužni profesor dr. Matija Drovenik. Na svoji praksi v kontaktnometamorfem rudišču svinca in cinka Stari trg – Trepča je nabral več deset izrednih primerkov. Izredno pomembni so vzorci iz metasomatskega rudišča Bor in drugih rudnikov ter premogovnikov. V sodelovanju z dr. Ivanom Mlakarjem je zbral značilne rude idrijskega rudišča, vrsto vzorcev iz mežiških rudišč ter iz rudišča Topla. S svojih potovanj po svetu je prinesel tudi vzorce nekaterih najpomembnejših svetovnih rudišč. Pomembne vzorce je v skladu s stanovsko tradicijo prispevala vrsta montanistov, med katerimi je glede na število in pomen vzorcev posebno posebej omeniti ing. Marjana Dolenca.

Zbirka Oddelka za geologijo je najpomembnejša muzejsko-študijska sistematska zbirka mineralov, rud in kamnin v Sloveniji, saj obsega največje število različnih mineralov, rud in kamnin. Za raziskave načrtno odvzeti vzorci iz večine v tem času delujočih slovenskih in jugoslovanskih rudišč, od katerih je zdaj večina že zaprta, so izjemen strokoven in znanstven dokument. Mnogi med njimi pa so kot geološka dediščina nedvomno slovenska, evropska ali celo svetovna naravna vrednota.

Velik del najlepših in najznačilnejših vzorcev je danes razstavljenih v prostorih Oddelka za geologijo v stavbi montanistike na Aškerčevi 12 v Ljubljani. Fosili, ki jih je pridobil profesor Hinterlechner, pa so zdaj del univerzitetne paleontološke zbirke na Oddelku za geologijo na Privozu 11 na Prulah v Ljubljani.

Literaturni vir:

HINTERLECHNER, K., 1929: *Zgodovina Slovenske Univerze v Ljubljani do 1929*. Mineraloško-petrografski inštitut ter Inštitut za nauk o slojiščih, Ljubljana.